

Бојана М. Вељовић Поповић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за српски језик
ORCID 0000-0003-0982-5028

ПРОМЕНЉИВОСТ БРОЈЕВА ДВА, ТРИ И ЧЕТИРИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ²

У овом раду, анализом корпуса који чине примери ексцерпирани из језика дневне штампе писане на српском језику, настоји се утврдити степен променљивости бројева *два*, *три* и *четири*. У питању је морфолошка категорија која је током историјског развитка српског језика доживела знатна пререструктурирања. Еволуција је водила ка упрошћавању парадигми, те својењу на појединачне деклиниране форме које су у неједнаком обиму заступљене како у различитим функционалним стиловима српског језика тако и у његовим регионалним варијететима, тј. дијалектима и народним говорима.

Овај прилог нуди увид у језичке прилике које карактеришу публицистички функционални стил, с тим да се закључци до којих се анализом дошло у начелу могу сматрати важећим и за српски стандардни језик и његов дијасистем у целини. Општи закључак је да је у категорији броја *четири* упрошћавање присутно у највећој мери – парадигма је сведена на свега два деклинирана облика који се ређе употребљавају; слично је и са бројем *три*, с тим да се деклиниране форме овога броја нешто чешће бележе; док број *два* има стабилнију парадигму, и ова морфолошка категорија на употребном плану показује виши степен виталности. Појава (не)деклинираних форми бројева регулисана је различитим факторима, а у раду ће се они подробније испитати.

Кључне речи: морфологија, деклинација, бројеви *два*, *три*, *четири*, публицистички функционални стил

1. УВОД

Категорију бројева одликује знатна морфолошка хетерогеност, семантичка варијантност и неуједначеност како синхроних прилика у функционалним регистрима стандардног језика и у различитим регионалним варијететима штокавског језичког комплекса тако и еволутивних токова дијахроног развитка њихове парадигме. Ставови у литерату-

1 bojana.veljovic@filum.kg.ac.rs

2 Истраживање спроведено у раду финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о преносу средстава за финансирање научноистраживачког рада запослених у настави на акредитованим високошколским установама у 2026. години број: 451-03- 34/2026-03/ 200198).

ри такође су неусаглашени³, посебно када се имају граматички описати и са становишта морфолошке и језичке норме дефинисати бројеви *два*, *џри* и *четири* – тј. јасно утврдити њихова примарна (и нормативно (не) прихватљива) обележја рода, броја и падежа. Број *један*, с друге стране, има стабилну парадигму, одликује се трородношћу, а системски, граматички статус и узусна норма су му стабилни.

1.1. Граматички род кардиналних бројева *два*, *џри* и *четири*

Питање граматичког рода деклинабилних кардиналних бројева први у србистици и сербокroatистици детаљније разматрају Вук Стефановић Карацић и Ђуро Даничић. На темељима њихових тврдњи и претпоставки нешто касније и Томо Маретић, те потоњи проучаваоци.

Број *један*, и ту се граматичари слажу без изузетка, има парадигму са свим падежима за сва три рода, мењајући се по заменичко-придевској промени. Број *два* има облике за мушки и средњи (*два* у ном., ак., вок.; *двају* у ген. и *двама* у дат., инстр. и лок.) и за женски род (*две* у ном. ак. вок.; *двеју* у ген. и *двема*⁴ дат., инстр. и лок.). Број *џри* има исте форме за сва три рода (*џри* у ном., ак., вок.; *џрију* у ген.; и *џрима* у дат., инстр., и лок.). Број *четири* такође не познаје разлике у роду (*четири* у ном., ак., вок.; *четирију* у ген.; и *четирима* у дат., инстр. и лок.) (Стевановић 1986: 318; Станојчић и Поповић 1992: 95; Ивић и др. 2007: 131; Пипер и Клајн 2013: 140). Овако формулисана подела не датира од (нај)ранијих времена научног бављења бројевима као врстом речи. У свом *Рјечнику* из 1818, а касније и у *Писменици* Вук Стефановић Карацић тврди да бројеви *два*, *џри* и *четири* имају искључиво облике за женски род, док се у мушком и у средњем не мењају (Маретић 1899: 220–223; Стевановић 1986: 320–322; Стефановић 2015: 430–431; Зељић 2016: 50). Настављајући Вукове тврдње, и Ђ. Даничић у својој *Граматици* промену ових бројева такође везује искључиво за женски род. Исто полазиште преузима и Т. Маретић (Маретић 1899: 220–223), што је за последицу имало да се „форма *двама* за мушки и средњи род није одмах наметнула у језику” (Стефановић 2015: 431). Сви поменути аутори (а и потоњи лингвисти), међутим, након каснијег минуциознијег увида у језичку грађу и систем српског језика, своје мишљење мењају (Стефановић 2015: 431)⁵. Данас првобитна подела научних ауторитета није више

3 Различита су мишљења о томе да ли су бројеви уопште посебна врста речи, те им једни лингвисти у неким новијим граматицама одричу (Мразовић и Вукадиновић 2009: 30), док им други, у традиционалним граматицама, несумњиво приписују статус засебне морфолошке врсте речи, равноправне са осталима (Стевановић 1986: 318; Станојчић и Поповић 1992: 95; Ивић и др. 2007: 131; Пипер и Клајн 2013: 140 и др.). Посебно се расправљало и о паукалним синтагмама са бројевима, речима које се са бројевима комбинују унутар синтагме, слагању по роду, броју и падежу са другом речју, збирним бројевима, апроксимативним бројевима, итд.

4 Уз, разуме се, присуство јекавских форми: *двјеје*, *двјију*, *двјијема* (Стевановић 1986: 318).

5 Детаљније о ставовима Вука и Даничића и прегледу примера употребе у народним умотворицима, као и делима поменутих аутора в. Маретић 1899: 222–223; Стевановић 1986: 320; Стефановић 2015: 423–427.

актуелни предмет разматрања. Класификација заступљена у новијим граматикама, а коју смо овде навели, сматра се општеприхваћеном и језичком праксом потврђеном⁶.

1.2. Граматички број кардиналних бројева *два*, *три* и *четири*

О питању граматичког броја мишљења су усаглашена – сматра се да је код броја *два* у питању „нарочити тип промене старе двојине, која се као посебна граматичка категорија изгубила, и по којој се данас мењају, уколико се мењају, још и бројеви *три* и *четири*” (Стевановић 1986: 316). У ранијим епохама српскога језика број *један*, *-гна*, *-гно* значио је искључиво једину, број *два* двојину, а *три* и *четири* множину која је била прегледна. Остали бројеви обележавали су множину у ужем смислу, у значењу мноштво, и то је, сматра се, био основни разлог губитка променљивости. Развитак језика ишао је у смеру уклањања остатака некадашње двојине, а бројеви који су је чували (*два*, *три* и *четири*), аналогично према непроменљивим бројевима (а на подлози семантичке блискости) почели су упрошћавати и губити своју парадигму (в. Станић 1953: 329; Белић 2006: 269; Зељић 2016: 49), што је свакако један од фактора који је условио промене у инвентару морфолошких ликова.

1.3. Деклинација кардиналних бројева *два*, *три* и *четири*

О категорији падежа, тј. о деклинацији бројева *два*, *три*, *четири* свакако се – у тежњи да се пронађу узроци очигледне неусаглашености и на територијалном, и на дијахроном, и на плану стилске дистрибуције – најдетаљније расправљало. Научници се, од Вука па надаље, баве питањима њихове (ин)деклинабилности, (не)постојањем и степеном заступљености облика зависних падежа у различитим функционалним стилевима, дијалектима, епохама развоја српскога језика, као и у говорној пракси уопште. Иако дефинитивни одговор на сва питања није могуће дати, вишедеценијско бављење овом проблематиком, посматрање обимне и разнородне грађе из речника, књижевноуметничких дела, публицистике и народних говора резултирало је знатни(ји)м разрешењем бројних важних питања, те донекле утврдило место кате-

6 Поставља се, ипак, питање узрока дате недоумице. Како А. Стефановић сматра, историјско објашњење ове необичне појаве налазимо у чињеници да је до 17. века форма *дв(ј)ема* била коришћена за сва три рода, посебно у западнијим крајевима. Но, „тада су неки аутори нарочито из Босне и Далмације почели да употребљавају форму *дв(ј)ема* са именицама мушког и средњег рода, да би се, између осталог, избегле неке недоумице када се број користио сам. Облик *дв(ј)ема* је тако, мало по мало, ушао у језичку свест као облик једино женског рода” (Стефановић 2015: 430–431). Бавећи се историјатом употребе облика *дв(ј)ема* и *дв(ј)ема* М. Станић (1953: 329–334) такође констатује да је појава женског рода у функцији обележавања мушког и средњег у зависним падежима превасходно својствена писцима са јекавског терена, закључујући поводом тога следеће: „[...] ја мислим да су се они ијекавски писци и граматичари који облик *дв(ј)ема* употребљавају у м. и с. роду неоправдано повели за Даничићем и чак, као по некој инерцији, до данас одржавају нешто што у језику и језичком стању не постоји. На основу свега реченог, треба склонити облик *дв(ј)ема* за м. и с. род из књижевног језика [...]” (Станић 1953: 334).

горије бројева у морфолошком систему српског језика и понудило извесна нормативна решења и препоруке. Питање (ин)деклинабилности бројева *два*, *шири* и *четири* спада у предмет интересовања нашега рада, те ћемо му у наставку посветити нешто више пажње.

О бројевима се у српској литератури доста писало⁷. Са кога год становишта приступали њиховом проучавању, аутори се слажу у једном – промена основних бројева *два*, *шири* и *четири* у српском језику и његовим дијалектима знатно је сужена. Форме косих падежа сведене су малтене на језички раритет. Број *два* донекле чува своју парадигму, док се деклиниране форме бројева *шири* и *четири* доста ређе срећу. Узроци тој појави су различити – аналошки процеси (угледање на непроменљиве бројеве), тежња ка језичкој економији, аналитизација унутар именског система, губитак двојине, морфолошко и синтаксичко окружење, превладавање једне од двеју алтернирајућих, синонимних јединица (конкурентност бројева и бројних именица на *-ица* у м. и с. р., на пример) и слично. Довољно су, у том смислу, информативне и саме језичке формулације присутне у научном метајезику различитих аутора – тако читамо да су бројеви „једним делом променљиве речи” (Стевановић 1986: 318), да су облици бројева *два*, *шири* и *четири* „све ређи” (Стевановић 1986: 319), да је њихова заједничка карактеристика „тежња ка непроменљивости” (Зељић 2016: 12), да деклиниране форме броја *два* за неке ауторе „звуче необично” (Марковић 1951: 155), док за друге промена *две* и *обе* „није необична” у женском роду, док у мушком „звучи архаично” (Мразовић и Вукадиновић 2009: 281). Нормативна граматика (Пипер и Клајн 2013: 141–142), са подразумеваног прескриптивног становишта, употребу косих падежа бројева *два*, а поготову *шири* и *четири* (пр)оцењује као „граматички архаизам и одлику „наглашено исправног говора (граматички хиперкоректног), који може звучати необичајено”, иако је са становишта језичке норме „исправно и једно и друго”, али је ипак: односи *двеју* земаља „боље него”: односи *две* земље⁸ (Пипер и Клајн 2013: 141).

7 Сем појединачних радова којих је у србистици релативно велики број, а од којих неке помињемо у овом прилогу, у новије време публикована је и монографија у целини посвећена анализи бројева као врсте речи и њиховом статусу у књижевноуметничком и публицистичком стилу, в. Зељић 2016.

8 Анализирајући начине на које су бројеви представљени у граматицама српског језика, М. Зељић закључује да ниједна од њих не проскрибује облик „скамењеног акузатива”, већ „само констатује да је индеклинабилност бројева *два*, *шири* и *четири* и збирних бројева наставак процеса одумирања промене започет, како смо већ истакли, у XVI и XVII веку. С друге стране, не дају се случајеви када се основни бројеви *два*, *шири* и *четири* морају дати у одређеном косом падежу, чиме се отвара пут ка потпуном граматичком занемаривању парадигме ових бројева. Томе доприноси и честа констатација у граматицама да се уз предлоге по правилу не употребљавају бројеви у одређеном падежу, али се не наводи да су граматички коректна решења типа: дошла је с *двема* другарицама, већ се то подразумева” (Зељић 2016: 229) Стога, закључује аутор, „подразумева се да ова питања морају бити обрађена у граматици која тежи да буде нормативно систематична” (Зељић 2016: 229).

Јасно је, стога, да је дефиниција по којој су основни бројеви *један*, *два*, *три*, *четири*, те вишечлани бројеви који се њима завршавају у српском језику променљиви (Пипер и Клајн 2013: 140) у потпуности важећа само за број *један*. Постепени губитак могућности да се редовно деклинирају појава је која је код бројева од *два* до *четири* евидентно била присутна још од 17, 18. века. У Вуковом и Даничићевом језику примећена је ниска фреквентност употребе форми косих падежа и продор акузативних облика, посебно у синтагмама са предлозима, али и у беспредлошким формама (Маретић 1899: 222–224; Стевановић 1986: 319). М. Стевановић, међутим, истиче да се облици сва три броја још увек употребљавају, те да нису необични примери типа: Сетио се својих *двају* пријатеља; Њима *трима* је пошло за руком да се извуку из непријатељског обруча и сл. (Стевановић 1986: 318). Ово, сматра аутор, не важи за број *четири*, који се употребљава скоро искључиво у непромењеном облику, а његове форме зависних падежа могу се наћи једино још код старијих писаца и у народним умотворинама (Стевановић 1986: 319). Територијална поларизованост коју М. Стевановић уочава унутар тада заједничког језика односи се на чешћу употребу деклинираних форми бројева код хрватских писаца, посебно старијих, и ређу појаву њихову у језику српских писаца, поготово млађих (Стевановић 1986: 319–320). Прилике у језику културних центара, медија и дневне штампе на западу⁹ наспрам оних у источним крајевима одговарају стању ученом у књижевноуметничком регистру (Стевановић 1986: 320). И у осталим граматицима и научним радовима наилазимо на сличне податке о променљивости бројева – аутори не одричу њено постојање, али сви мање-више истичу чињеницу да је она неједнако заступљена код броја *два*, с једне, и бројева *три* и *четири*, с друге стране. У зависности од тога да ли је анализа спроведена на грађи из речника, материјалу из језика писаца (савремених или старијих епоха), дијалеката и сл., закључци и број забележених примера могу варирати (уп. Станић 1953: 334; Рогичић 1955:12–13; Краљевић 1976: 45; Николић 1976: 54; Радовић Тешић 1976: 56–63; Станојчић и Поповић 1992: 105; Симић 1996: 154; Ивић и др. 2007: 131; Мразовић и Вукадиновић 2009: 281–283; Пипер и Клајн 2013: 140–141; Зељић 2014: 42–54; Зељић 2016: 61–66, 230; Марковић 1951: 156–157)¹⁰.

9 О језичким приликама у западним деловима штокавштине, те на кајкавском и чакавском терену в. детаљније у Хам 1956: 9–14; Кузмић 2008: 263–288.

10 Док промену бројева неки аутори сматрају готово изгубљеном категоријом, граматичким арахизмом, те особеношћу која је малтене постала део језичке историје, неки од њих сматрају да су такви ставови пренаглашени. Г. Краљевић, тако, испитујући на обимнијој језичкој грађи појаву индеклинабилности бројева у различитим варијететима стандардног језика и дијалеката, закључује да је „у неким народним говорима њихова склоњивост редуцирана, али зато има народних говора у којима је склоњивост потпуно сачувана” (Краљевић 1976: 45). Истиче се, даље, и да у академијским речницима (ЈАЗУ и САНУ) има „доста примера који потврђују променљивост бројева” (Краљевић 1976: 46). У језику писаца такође није необична, с тим да се чешће среће код аутора из западних крајева, док је на истоку приметнија колебљивост. У из-

Чињеница о редукованој парадигми бројева од *два* до *четири* неспорна је. Несумњиво је и то да у подлози овог упрошћавања стоји уопштена тежња ка растрећењу морфолошког система смањењем броја алтернирајућих форми, као део оштег еволутивног кретања у смеру постизања језичке економије, својственог свим језичким системима. Уз то, деловање аналогije и тежње да се морфолошки статус свих бројева изједначи (угледањем према принципу по коме већина чланова ове категорије функционише) значи – уједначавање према недеклинабилним бројевима¹¹. И, на крају – тежња ка потпуном елиминисању (остатака) некадашње двојне. Но, поставља се питање да ли постоје и неки додатни фактори који условљавају и регулишу њихову (не)деклинабилност. У бројним радовима овој тематици посвећенима, издвојено их је неколико.

Још од првих детаљнијих разматрања ове проблематике (при томе мислимо на поменуте радове Вука, Даничића и Маретића) примећено је да је појава одговарајућих косих падежа бројева од *два* до *четири*, с једне, или акузатива, с друге стране, у директној зависности од тога да ли се број употребљава у споју са предлогом или беспредлошки. Уочена је следећа дистрибуциона правилност – када се испред облика броја употреби предлог, који постаје носилац битних граматичких информација, падежни наставак постаје редундантан и број налазимо у форми тзв. „скамењеног акузатива” (Узела је колач *са три* прста; *Између две* ватре и сл.). Онда када се те информације не могу наслутити из недеклиниране форме броја, падежни наставак у већини случајева постаје нужан (Односи *двеју* земаља; Уз учешће *трију* фабрика и сл.)¹² (уп. Маретић 1899: 223–224; Марковић 1951: 159; Станојчић и Поповић 1992: 95; Ивић и др. 2007: 131; Мразовић и Вукадиновић 2009: 283; Јовановић и Шћепановић 2009: 298; Пипер и Клајн 2013: 131, 141). Маретић, притом, додаје и да „кад би поменути бројеви имали стајати у генитиву и без приједлога, врло се радо узимају у свом акузативном облику. На пр. Језик нити је славенски ни руски, а још мање српски, него бесправна смјеса ова сва *три* језика [...] образи *четири* јеванђелиста [...] да све ријечи остану на устима *два* или *три* свједока [...]” (Маретић 1899: 224). Дакле, тежња ка уклањању падежних наставака превазилази оквире предлошко-падежних скупова и шири се и на беспредлошке форме. И то се, како се у литератури истиче, дешава посебно у генитиву. Експанзија недеклинираних форми у том случају ипак је ограничена. Познато је да начело језичке економије и аналогija делују само и искључиво дотле док семантика није угрожена. Онда када јесте, предност се даје оним формама које обезбеђују значењску прозирност и уклањају евен-

разу лингвистичких стручњака налази аутор значајан број потврда промене, чак и уз предлоге. У језику масовних медија више је примера промене на западу и сл. (Краљевић 1976: 52).

11 Неки аутори аналогiju препознају и у угледању на прилоге – као и прилози, и бројеви спадају у квалификативна језичка средства, те сходно томе попримају одлике осталих квантификатора (Симић 1996: 154).

12 Нормативна граматика (Пипер и Клајн 2013: 141) препоручује употребу деклинираних форми.

туалну двосмисленост. Тако М. Стевановић истиче следеће: „На другој страни, и у културним центрима на истоку се каткад, ређе додуше, налази на покоји случај промене, нарочито бројева 2 и 3, неки пут чак и уз предлоге: Изгуби се у гласном плачу и пакосном брзом ударању д в е ј у ситних и јаких песница по столу (И. Андрић, Травничка хроника, 154) – јамачно зато што би употребом непромењеног облика *две* могло доћи до забуне да ту није акузативни падежни однос” (Стевановић 1986: 320).

Узевши у обзир наведено, не изненађује чињеница да се у литератури редовно истиче да беспредлошки датив по правилу захтева деклинирани облик бројева *два*, *три* и *четири*. Јер, „[...] у српскохрватском језику уопште ови се бројеви, нарочито 2 и 3, обавезно мењају само у случајевима где се из језичке ситуације, тј. из везе с другим речима, не може схватити или се теже схвата падежни однос ако се не означи одговарајућим обликом: Обрати се оним *двема* женама; њима *трима*; Брзо су пронашли решења која су користила *обема* странама [...] и сличним примерима датива ж. рода” (Стевановић 1986: 320). „Од коликог је значаја за губљење промене ових бројева друга нека језичка ознака осим самог падежног облика, доказ је баш ова чињеница што се најчешће употребљава падежни облик датива тих бројева – сасвим јасно зато што датив ове врсте, а наиме датив намене, никада уза се нема ни једног предлога [...] који би свакако искључио неопходност самих дативских облика односних бројева” (Стевановић 1986: 320). Г. Зељић такође закључује да „[...] уз глаголе који траже допуну у дативу мора бити употребљен одговарајући падежни облик броја [...] нпр. Домар је претио *две* девојчице” (Зељић 2016: 52).

Када је реч о употреби бројева у другим падежима, М. Николић закључује да је већа променљивост у дативу/локативу/инструменталу него у генитиву (Николић 1976: 54), а Т. Маретић истиче следеће: „[...] непромијењени акузативни облик мјесто инструментала мислим да не долази никад; а мјесто датива врло ријетко [...]” (Маретић 1899: 223–224). Марковић утврђује да таквих примера свакако има, али да „у употреби инструментала без предлога, тј. када је у питању право инструментално значење, језик прибегава другом средству – бројној конструкцији с предлогом *с*. Тада, формално, долази до изједначавања социјалног и инструменталног значења” (Марковић 1951: 158). Анализирајући обимну грађу из књижевноуметничког и публицистичког стила, Г. Зељић примећује следеће: „[М]еђу забележеним примерима више је оних са генитивом него оних са дативом, инструменталом и локативом [...]. Међу примерима са дативом, инструменталом и локативом, више је примера са основним бројем у дативу, затим у инструменталу, а на крају у локативу [...] разлог зашто примера са бројем у локативу има најмање налазимо у његовој везаности искључиво за предлоге, уз које број најчешће иде у скамењеном акузативу” (Зељић 2016: 66).

На крају, да ли ће се употребити (не)деклинирани облик броја регулише и род именице која се квантификује. Наиме, у свим поменутих истраживањима уочена је „већа променљивост женског рода (или, за бројеве који не разликују род, већу променљивост уз именице ж. р.) него мушког/средњег рода (односно уз именице м/ср. р.)”¹³ (Николић 1976: 54). А што се на употребу облика м. и ср. рода у посебним падежима све ређе налази „то је сасвим разумљиво зато што се бројеви употребљавају углавном уз имена лица, а број више лица м. рода се означава бројним именицама на *-ица*, као што се број лица средњег рода и мешовитог рода означава збирним бројевима” (Стевановић 1986: 320). Закључујемо, дакле, да ако у систему напоредо функционишу две синонимне и изофункционалне јединице, језички развитак ће (опет у складу са начелом језичке економије) ићи у смеру све учесталијег фаворизовања једне све до (најчешће) потпуне елиминације друге јединице. С друге стране, „непостојање бројне именице за означавање броја лица женског рода приморава нас да *две* уз именице које значе чељаде (...) мењамо у свим падежима, али и овде се у неким случајевима јавља тенденција ка непроменљивости” (Марковић 1951: 157). Г. Зељић додаје да, „[...] ако је именица која се квантификује мушког рода а значи нешто неживо, број је у „скамењеном акузативу” [...] (Зељић 2016: 55). Занимљиво је овде поменути да су „Вук и Даничић избегли ограничење промене главних бројева са именицама које значе животиње пошто су, у тим случајевима, дозвољавали употребу бројних именица, чак и у случају: *подај оној тројици волова нека лижу соли*”. Данас се, сматра А. Стефановић, „*тројица* и остале бројне именице на *-ица* употребљавају искључиво за именице које значе особе мушког пола (или ако је име неке животиње употребљено фигуративно, као, нпр. *во у значењу глупак, глуп човек*)” (Стефановић 2015: 432).

1.4. ПРЕДМЕТ И ЦИЉЕВИ РАДА, КОРПУС

Предмет овог рада представља испитивање стања које се тиче променљивости основних бројева – *два*, *три* и *четири* – у публицистичком стилу српског језика.

За потребе истраживања коришћен је обиман електронски корпус публицистичких текстова објављених у интернетским издањима дневних новина: *Блиц*, *Полиџика* и *Новости*, као и у недељнику *Време*. Из корпуса који чини више од хиљаду текстова објављених у периоду од фебруара до маја 2012. године издвојено је око пет стотина примера са употребљеним бројевима *два*, *три* и *четири*, на основу којих је извршена анализа.

13 Уочивши овакву несразмеру у дистрибуцији облика различитих родова, М. Стевановић чак истиче следеће: „Вук Караџић и Ђ. Даничић су, према томе, по нашем мишљењу, увелико, иако не сасвим, били у праву када су [...] тврдили да ти бројеви имају падежне облике само за ж. род, а м. и ср. род, осим номинатива и акузатива немају осталих падежа” (Стевановић 1986: 320).а

Основни циљ анализе јесте да се на основу расположивих примера провере тврдње лингвиста о све ређој и необичнијој промени поменутих бројева. Сходно томе, покушаћемо да утврдимо учесталост примера са деклинираним облицима, али и факторе који узрокују тенденцију ка њиховој употреби у непромењеном облику, уколико она постоји, као и могућу условљеност употребе једних или других форми у зависности од језичког окружења у којем се јављају.

2. АНАЛИЗА ГРАЂЕ

Сви забележени примери у раду ће бити изложени по облицима падежа – генитив, датив, инструментал и локатив. Посебно ће се груписати потврде са деклинираним бројем и оне у формама акузатива уместо одговарајућег косог падежа. Циљ овакве поделе јесте да се на одабраном узорку покуша бројчано, бар приближно, приказати однос једних и других форми. Пажња ће се посветити, потом, и факторима који дате реализације условљавају, а о којима је у уводном делу било речи (употреба или изостанак предлога, граматички род, језичко окружење уопште, синтаксичка служба и сл.).

2.1. Генитив

У прикупљеној грађи највише забележених примера свих бројева је у облицима беспредлошког и генитива са предлозима.

Како је поменуто, у предлошко-падежним спојевима деклинирани облик броја се не очекује јер је носилац граматичких информација предлог. Ово потврђује и наша грађа, па су бележени спојеви предлог + кардинални број *два* (примери у тачки 1), *три* (2) или *четири* (3) у формама скамењеног акузатива. Очекивано, највише је потврда са бројем *два*, потом *три*, и најзад са бројем *четири*:

(1) „Školarine i troškovi života u školi Herou, na Oksfordu i Harvardu, finansirani su iključivo *iz dva izvora* [→ *iz dvaju izvora*] (Blic); Она је оsumnjičena i da je jednom studentu upisala u indeks ocene *iz dva predmeta* [→ *iz dvaju predmeta*] „bez izlaženja na ispit i overila svojim potpisom” (Blic); Govoreći o dijalogu Beograda i Prištine, Tahiri i Arifi su se saglasile da je tehnički dijalog *između dve strane* [→ *između dveju strana*] u interesu građana i povećanja regionalne stabilnosti (...) (Novosti); Она је, govoreći o protokolu o primeni sporazuma o integrisanom upravljanju prelazima, rekla da je Srbija danas de fakto priznala nezavisnost Kosova jer se tim protokolom uređuju odnosi *između dve države* [→ *između dveju država*] (Novosti); Tadić je dodao da *između dve zemlje* [→ *između dveju zemalja*] postoji samo jedna tačka neslaganja, a to je pitanje Kosova (Novosti); Reagovao je, takođe, i premijer Turske Redžep Tajip Erdogan, koji je zapretio teškim posledicama po političke, ekonomske i kulturne veze *između dve zemlje* [→ *između dveju zemalja*], ukoliko zakon prođe (Novosti); Nije logično da *između dve strane*

[→ između dveju strana] posreduje neko ko je faktički na jednoj od tih strana, i to na vrlo raznovrsne i očigledne načine – od medijskih, finansijskih do obaveštajnih – kaže Simeunović (Novosti); Osim raspodele novca, oštra reakcija lidera SDA zbog usvajanja budžeta, uz ocenu da je Zlatko Lagumdžija jedini od ministara Bošnjaka glasao za državnu kasu koja je protiv bošnjačkih interesa, dodatno je zaoštrila odnose *između dve partije* [→ između dveju partija] (Novosti); Prvi posmatrači UN, koji su stigli u Siriju, potvrđuju da je situacija veoma složena, jer još nema „prekida vatre niti početka pregovora” *između dve strane* [→ između dveju strana], javljaju agencije (Novosti); Arapska liga vanredno zaseda zbog nasilja *između dva Sudana* [→ između dvaju Sudana] (Blic); Комора жели да унапреди комуникацију *између две привреде* [→ између двеју привреда] (Политика); Ове године прославља се 175 година од успостављања дипломатских односа *између две земље* [→ између двеју земаља] (Политика);

(2) *Ог њири велика региона* [→ од трију великих региона] у којима послујемо управо Европа је наш највећи регион, где су резултати пословања дали велики допринос укупном успеху у пословању (Политика); *Од три тајне службе* [→ од трију тајних служби], BIA, VBA i VOA, samo je Vojnobezbednosna agencija objavila zvanični podatak o prisluškivanju. VBA je u 2007. godini, na osnovu sudske naredbe, snimala telefonske i druge razgovore 35 ljudi (Novosti); Večerašnji program, nešto duži od jednog časa i sačinjen *od tri koreografije* [→ од трију koreografija] (...) (Novosti); Projekt je veoma složen i sastoji se *od tri dela* [→ од трију delova] (Novosti); *Од три идеологије* [→ од трију ideologija], po autorovim rečima, fašizam se pokazao kao najviše evrocentričan, kudikamo više i od komunizma i od liberalne demokratije (Novosti); Sada se pružaju mogućnosti da se sredstva crpu *iz tri preostale* [→ iz triju preostalih], koje se odnose na regionalni razvoj, razvoj ljudskih resursa i ruralni razvoj, to jest poljoprivredu (Novosti); U dečake je pucano *iz tri tipa oružja* [→ iz triju tipova oružja], *dva* [→ dvaju] pištolja od 9mm i jednog automata, najverovatnije „kalašnjikova” (Novosti); Testiranje će trajati do kraja maja, a đaci će raditi testove znanja *iz tri oblasti* [→ iz triju oblasti] – čitalačke, matematičke i prirodno-naučne pismenosti (Novosti); Sa uperenim oružjem, prema rekonstrukciji ove emisije, oni su prisilili žrtve da kleče licem prema zemlji, postavljeni polukružno i leđima okrenutim prema jezeru, a zatim u njih pucali *sa tri strane* [→ sa triju strana] (Novosti); Petostruko ubistvo u Makedoniji: Žrtve sahranjene, u masakru pucano *iz tri tipa* [→ iz triju tipova] *oružja* (Blic); Agencija za borbu protiv korupcije pokrenula je postupke *protiv tri stranke* [→ protiv triju stranaka] zbog nenamenskog korišćenja sredstava, odnosno finansiranje predizborne kampanje pre njenog početka (Novosti); Vojni zvaničnici u Fort Karson u Koloradu, gde je Braun bio stacioniran, kažu da će biti sprovedena istraga *protiv tri vojna lica* [→ protiv triju vojnih lica], koja se sumnjiče da su učestvovala u saopštavanju informacije (Novosti); Takođe se traži istraga *protiv tri projektanta* [→ protiv triju projektanata] za procenu vrednosti – Jovana Udickog, Jelice Ivković i Milana Cvetičanina (Blic);

(3) Bira ga sa jedne *od četiri liste* [→ од четирiju lista], koje su dobile najveći broj glasova (Novosti).

У устаљеним изразима увек је бележен недеклинирани број:

(4) Klikeri, lastiš, *između dve vatre* i žmurke danas nisu zanimljivi deci, a celog prošlog veka generacije su odrastale na ovim igrama (Novosti); Pre svega, kapa dole mom agentu Dejanu Veljkoviću, koji je stajao *između dve vatre* i znalački, na engleskom tlu, u sportskom centru crvenih, vukao poteze u pregovorima sa Liverpulom i Anderlehtom (Novosti).

Посебно издвајамо примере у којима је уз облик броја употребљена још нека именска реч у служби конгруентног атрибута и истичемо да у таквим случајевима и она остаје недеklinирана, тј. слаже се у роду, броју и падежу са обликом основног броја:

(5) Нажалост, *od прве две варијанте* [→ од првих двеју варијаната], чак и кад успеју, не може нормално да се живи у финансијском смислу (Политика); Vidite li sličnosti *između ta dva pitanja* [→ između tih dvaju pitanja], nazirete li rešenja? (Novosti); „У случају Г 17 плус имамо доказе који упућују на закључак да су они плаћали активности Уједињених региона Србије, који је регистрован као удружење грађана, што је недозвољено, ненаменско трошење новца”, казала је Марковићева за „Политику” додајући да они и даље воде поступак *прошив ове две странке* [→ против ових двеју странака] (Политика).

Пронашли смо у грађи само једну потврду декlinираног броја у генитиву с предлогом¹⁴ (6), што потврђује претпоставку о граматичкој и семантичкој довољности предлога за саопштавање основних морфолошких информација:

(6) Разлике *између двају грађанских прошестиа* потичу и од тога што ни позиције *двеју влада* нису исте (Политика).

Беспредлошки генитив бележен је у ситуацијама када конструкција са бројем и именицом коју квантификује врши службу неконгруентног атрибута. И овде је немали број примера недеklinираних форми, иако, за разлику од претходних, овде нема предлога који би био носилац граматичких информација наместо недостајућег падежног наставка. Но, како примери показују, језички контекст овде преузима ту улогу, и довољно је информативан да у највећем броју случајева не долази до семантичког замагљивања, односно из језичке ситуације се може разумети падежни однос. Међу примерима са недеklinираним бројевима и овде су најбројнији са бројем *два* (6), па следе потврде са бројем *три* (7), и, најзад, са *четири* (8):

(6) Odgovarajući na konferenciji za novinare na pitanje o odnosima Beograda i Moskve o kandidaturi, koje je bilo postavljeno njemu, a ne i Lavrovu, Jeremić je zaključio da je duhovno jedinstvo *dva naroda* [→dvaju naroda] osnova za bliske odnose između dve države (Novosti); „Rumunska” prepreka definitivno je uklonjena kada su u četvrtak u Briselu ambasadori *dve zemlje*

14 За којом унутар исте реченице одмах бива употребљена и декlinирана беспредлошка форма.

[→dveju zemalja] u EU, Roksanda Ninčić i Mihne Motok potpisali protokol o statusu manjina u Srbiji i Rumuniji (Novosti); Dijalog Beograda i Prištine, drugi dan razgovora *dve delegacije* [→dveju delegacija] uz podršku evropskog posrednika, prekinut je nešto pre ponoći, uz dogovor da se nastavi u petak (Novosti); Pred čitaocima je uzbudljivo napisana, argumentovana i kritička istorija *dva svetska rata* [→dvaju svetskih ratova], ciklusa ekonomskih kriza, iskušenja demokratije, *dva velika totalitarizma* [→dvaju velikih totalirizama], socijalnog preobražaja Evrope, i priča o evropskom jedinstvu (Novosti); Znamen Nadeždinog slikarstva bila je sloboda, motiv *dve ljubavi* [→dveju ljubavi], umetnost i otadžbina, a življenje borba – tvrdi Katarina Ambrozić u monografiji posvećenoj velikoj slikarki (Novosti); Ambasador Azerbejdžana u Srbiji Eldar Hasanov za „Novosti” o saradnji i sličnostima *dva naroda* [→dvaju naroda] (Novosti); Prema fotografijama koje je na svom sajtu objavila lokalna mreža AT5, sudar *dva voza* [→dvaju vozova] bio je direktan (Novosti); NA carinskoj ispostavi Preševo, u petak je sprečen pokušaj *dva avganistanska državljanina* [→dvaju avganistanskih državljana] da ilegalno pređu granicu – saopšteno je iz Uprave carina (Novosti); Zajednički cilj *dva tužilaštva* [→dvaju tužilaštava] je da se kriminalci nađu iza rešetaka i da im bude oduzeta imovina, koje ima mnogo u Španiji (Novosti); Članovi Sindikata lekara i farmaceuta Srbije i Granskog sindikata zdravstva i socijalne zaštite „Nezavisnost” nastaviće štrajk i ove nedelje, uz poštovanje minimuma procesa rada, rekli su predstavnici *ta dva sindikata* [→tih dvaju sindikata] (Novosti); Sledeće okupljanje *dva tima* [→dvaju timova] ne bi trebalo očekivati sve dok u Beogradu ne bude izabrana nova vlada (Novosti); Dan sećanja na žrtve ustaškog genocida u NDH obeležava se povodom pokušaja proboja *dve grupe* [→dveju grupa] od oko hiljadu zatočenika 21. i 22. aprila 1945, u čemu je uspelo samo njih 118 (Novosti); Jakić je primetio da niko ne pominje da bivši predsednik Mesić prodaje svoj stan u centru Zagreba s kojim će pokriti cenu *dva kupljena stana* [→dvaju kupljenih stanova] (Blic); Čelnik NATO je ponovio da u Čikagu neće biti susreta lidera Atlantskog saveza s ruskim predsednikom Vladimirom Putinom, ali naglasio da se stratejska saradnja *dve strane* [→dveju strana] nastavlja (Blic); Uostalom, četiri godine je Slavica Đukić Dejanović izuzetno vodila Skupštinu, njena potpredsednica Gordana Čomić je dugi niz godina u Skupštini i kada se pomisli na ozbiljnost parlamenta, ona se lakše identifikuje preko ozbiljnosti njih *dve* [→dveju] nego nekih muškaraca (Blic); Angela Merkel i Ven Điabao založili su se danas na otvaranju Sajma u Hanoveru za dalje unapređenje poslovnih odnosa *dve zemlje* [→dveju zemalja] (Blic); „Bitka za Francusku je tek počela”, rekla je Le Penova i dodala da je njena stranka „razorila monopol *dve partije* [→dveju partija]” – Socijalista i vladajuće UMP (Blic); Истога дана потписан је и Меморандум о сарадњи НИС-а и словачке компаније ГТЕ, којим је потврђена намера *dve фирме* [→dveju фирми]” да оснују заједничку компанију која ће учествовати у модернизацији новосадске ТЕ-ТО (Политика); Ово је главна порука из управо објављене „Светске економске прогнозе”, коју два пута годишње припремају стручњаци Међународног монетарног фонда, очи пролећног и јесењег заседања *dve глобалне финансијске институције* [→dveju глобалних финансијских институција] (друга је Светска банка) (Политика); Кроз филмично смењивање наративних гласова *dva јунака* [→двају јунака], монаха Равула и турског војсковође Тимурташа, приповест се плете

око османлијског освајања Битоља, након што је после пада Прилепа Краљевић Марко напустио ове крајеве, те се житељи самоорганизују у тромесечној одбрани града (Политика); „Николићу – помози, Тадићу – поведи”, позвао је Чедомир Јовановић са једног од предизборних скупова коалиције коју предводи, и од тада изјавама у медијима апелује на лидере *две највеће странке* [→двеју највећих странака] да се уједине на стварању нове, модерне Србије (Политика);

(7) Предлог резолуције, који је настао на основу извештаја известиоца ЕП за Србију Јелка Касина, подржала је током јучерашње расправе у парламенту већина посланика, укључујући шефове *три највеће посланичке групе* [→трију највећих посланичких група] – напредњака, социјалиста и либерала, уз нагласак да Србија треба да нормализује односе са Косовом, и појача рад на реформама и сузбијању корупције (Novosti); Чланови *три синдиката* [→трију синдиката] у здравству организовали су једночасовни штрајк упозорења, nezadovoljni материјалним положајем и Уредбом о корективном коефицијенту (Novosti); Lideri *три странке* [→трију странака] које чине чешку владу договорили су се да окончају коалицију, изјавио је данас премијер Чешке Петр Неčas (Blic); Ministri унутрашњих послова Србије, Црне Горе и БиХ, Ivica Даčić, Ivan Брајовић и Sadik Аhmetовић потписали су јуче на Златибору заједничку изјаву о јачању сарадње *три државе* [→трију држава] у борби против организованог криминала, тероризма, граничне сигурности и размени искустава у области европских интеграција (Blic); „Од укупног броја приговора пристиглих у првом тромесечју 2012. године, 48,5 одсто односи се на рад *три банке* [→трију банака], а од тога 30,4 одсто на једну банку”, наведено је у извештају, али се не наводи која је то трећа банка, осим КБЦ и Алфа банке које су кажњене (Политика);

(8) После осам година, као члану *четири владе* [→четирију влада], мени сигурно није циљ да будем министар да биh био министар (Novosti); У току следеће недеље око 100.000 запослених у здравству, чланова *четири репрезентативна синдиката* [→четирију репрезентативних синдиката], ступиће у штрајк због планиране уредбе Владе, којом се плате запослених уманјују за 10 одсто (Blic); Укупна годишња вредност бруто домаћег производа за 2011. годину, која је добијена као сума *четири квартали* [→четирију квартали], у односу на 2010. годину показује раст од 1,6 одсто, саопштио је Републички завод за статистику (Политика).

Иако то у наведеним примерима није случај, употреба бројева у непромењеном облику може, како смо претходно истакли, довести до замагљивања семантике, односно до забуне у вези са тим коју синтаксичку функцију дата конструкција врши. Тако у примеру:

(9) Oduzete nekretnine i novac *dve zemlje* će podeliti (Novosti)

– само на основу контекста може бити јасно да ли конструкција *две земље* врши функцију субјекта или неконгруентног атрибута уз именицу *новац*¹⁵.

15 Иако нису забележени у корпусу, као хипотетичке (исто семантички непрозирне као забележени пример) наводимо конструисане примере истог типа као и претходни: Стоје на гробовима

Иако су примери са недеклинираним бројем у беспредлошком окружењу сразмерно бројни, и потврђују појаву експанзивнијег ширења аналитичких форми, ипак потврде са генитивним формама бројева превладавају. И овде је највише потврда за број *два* (10), а свега је неколико њих са бројем *три* (11). Изненађује, међутим, неочекивана бројност потврда са бројем *четири* (12). Детаљнијим увидом у прикупљени језички материјал закључили смо да су сви примери из те групе ексцерпирани из часописа *Време*, док из осталих публикација није било. Закључујемо да је највероватније представа о доброј очуваности броја четири у беспредлошком генитиву у публицистичком стилу највероватније привидна јер је, по свему судећи, посреди лекторска интервенција. За разлику од осталих гласила која се публикују свакодневно, часопис *Време* је недељник, и то свакако оставља више могућности за уређивање текста према правописним правилима и норми. Чак и у ситуацијама када то, као у случају броја *четири*, иде у смеру граматичке хиперкоректности. Наводимо забележене примере:

(10) Oni su istakli da je u protekloj godini došlo do povećanja od 28 odsto u spoljnotrgovinskoj razmeni *dveju zemalja* (Novosti); Jeremić i Lavrov su konstatovali da se podudaraju stavovi *dveju zemalja* o rešavanju kosovskog pitanja (Novosti); Na sastanku parlamentaraca u Bukureštu dogovoreno je da se formira komisija *dveju strana*, koja će se baviti ovom temom (Novosti); Član Predsedništva BiH Bakir Izetbegović rekao je u utorak da predsednik Srbije Boris Tadić treba da dođe u Sarajevo i da je dobrodošao, jer su takvi susreti potrebni za popravljjanje odnosa *dveju zemalja* (Novosti); Okršaj *dveju suparničkih bandi* ispred zgrade suda u kojoj se članu jedne od njih sudilo zbog ubistva turskog mladića 2008. (Novosti); Najmanje 62 ljudi uhapšeno je kod Kopenhagena, posle okršaja *dveju suparničkih bandi* ispred zgrade suda u kojoj se članu jedne od njih sudilo zbog ubistva turskog mladića 2008. godine, saopštila je policija (Novosti); Veliki skok robnog prometa *dveju zemalja* (Novosti); Kriza u odnosima *dveju zemalja* (Novosti); Namera francuske skupštine, da u četvrtak razmatra predlog zakona kojim će se u ovoj zemlji sistematski kažnjavati negiranje bilo kog genocida, pa i onog turskog nad Jermenima, izazvao je veliku krizu u odnosima *dveju zemalja* (Novosti); Čelnici *dveju partija* saglasni da se, uz lokalne izbore održe i opšti (Novosti); Lideri *dveju vodećih sila* Evropske Unije u utorak u Parizu o rešenjima za krizu evrozone. Predlog nemačkog ekonomskog udruženja nema podršku Merkelove i Sarkozija (Novosti); U obraćanju članovima *dvaju domova ruskog parlamenta* predsednik Rusije poručio da „nećemo dozvoliti da provokatori i ekstremisti uvuku zemlju u njihove avanture, kao ni mešanja iz inostranstva” (Novosti); Raspodela novca iz ovogodišnjeg budžeta institucija BiH u korist ministarstava koja su pod kontrolom SDP, a na štetu resora SDA, ozbiljno je ugrozila koalicionu saradnju *dveju partija*, što bi moglo da uspori proces donošenja odluka u zemlji, potvrđeno je „Novostima” u centralama parlamentarnih partija (Novosti); Zdravko i Stevo žive u susedstvu, deli ih

два грутара; Купиле су радове *две уметнице*; Наставиле су непријатно оговарање *две жене*; Осудили су ударање *два мушкарца* и сл. – где се синтагма са бројем може разумети и као атрибут и као субјекат.

mrtva unska pruga i granica *dveju država*, imaju isto prezime, nisu rođaci, ali ih veže posebno prijateljstvo (Novosti); Izvesno je osnivanje *dveju* političkih stranaka (Novosti); U Piljužićima je nedavno mogao izbiti i otvoreni sukob *dveju suprotstavljenih struja*, zbog suspenzije lokalnog imama, da se između njih nije isprečila policija (Novosti); Intenzivnim kontaktima predstavnika ministarstava unutrašnjih i spoljnih poslova *dveju zemalja*, kako je najavljeno u Skoplju, do početka EP sigurno će biti utvrđen način i pravni okvir koji će omogućiti da prevremeno profunkcioniše primena sporazuma (Novosti); Miladin Đoković (66), penzionisani profesor matematike i nekadašnji direktor *dveju beogradskih osnovnih škola*, osumnjičen da je izvršio nedozvoljene polne radnje nad šest devojčica starosti 14 godina, negirao je na saslušanju pred istražnim sudijom Višeg suda da je počinio ovo krivično delo (Novosti); *TAJNA DVEJU ČAURA* (Novosti); Zbog kolapsa pregovora između Beograda i Prištine o regionalnom predstavljanju Kosova, blokiran je i dogovor *dveju* strana o ukidanju skupih osiguranja za automobile koji prelaze administrativnu liniju (Novosti); Ostaje samo da vlade *dveju zemalja* verifikuju međudržavne sporazume, što je neophodno za potpisivanje ugovora o snabdevanju Srbije gasom (Novosti); RZS je jedina statistička institucija u regionu koja je na taj način prikazala popisne podatke, zahvaljujući kompaniji SAP koja je pružila besplatnu uslugu u prvom zajedničkom projektu *dveju kuća* (Blic); Према речима Ђукић Дејановић, сусрет са Финијем је добар показатељ интензивних билатералних односа *dveju земаља* (Политика); У центру пажње разговора са Тадићем били су билатерални односи и унапређење економске сарадње *dveju земаља* (Политика); Амбасадори *ових двеју држава* су најавили да ће надзорник независности и спровођења Ахтисаријевог плана ипак окончати своју мисију иако не буде спроведен овај план у том „најпроблематичнијем делу Косова“, односно на северу (Политика); „Kada kažem racio, mislim na činjenicu sa kojom ćemo još bolje upoznati sve zainteresovane strane, da bi rešavanje suštine donelo konačno rešenje jednog od najdužih i najboljih balkanskih konflikata, kao i da bi stvorilo uslove za normalan razvoj odnosa *dveju strana*, zatim razvoj demokratije i institucija, kao i mogućnost zajedničkih napora na putu ka Evropskoj uniji.“ (Vreme); Opozicija je, inače, u vrlo teškoj situaciji pošto rukovodstva *dveju uticajnih i relativno velikih stranaka* – Demokratske i Narodne radikalne (Veljka Guberine, od kojeg je veliki deo članstva odvojio Tomislav Nikolić i pripojio se Šešeljevim radikalima, prim. aut.) (Vreme); Zaslužan je za najviše domete *dveju najznačajnijih naših pozorišnih institucija*, Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu i Jugoslovenskog dramskog pozorišta (Vreme); Reč je o debatama pred francuskim narodom, suprotstavljanju *dva projekta* [→dvaју projekata], *dveju ličnosti*, dva iskustva [→dvaју iskustava]... (Blic);

(11) U Novom Pazaru odloženo potpisivanje Deklaracije Bošnjaka *triju država*, jer komšije nisu došle (Novosti); Advokati *triju kompanija* su, međutim, istakli da projekat Brisela ugrožava slobodu izražavanja i pravo na informaciju, tako da su protiv njegovog sprovođenja (Novosti);

(12) U slučaju Srba, Hrvata, Bosanaca i Crnogoraca međusobna razumljivost *četiriju standardnih varijanti* znatno je viša, tj. jednaka je ili gotovo jednaka stoođstotnoj (Vreme); Prvi načelnik Glavnog stožera HV-a tako je bio general-major avijacije Anton Tus, ministar obrane bio je penzionirani general-

pukovnik Martin Špegelj, najvažniji oficiri u generalštabu, poput Petra Stipetića, također su upravo bili napustili jugoslavensku armiju, komandanti Operativnih zona – ustrojenih po teritorijalnom principu od Dubrovnika do Vinkovaca – u najvećem su broju slučajeva bili visoki oficiri pristigli iz JNA, jednako kao i prvi zapovjednici *četiriju najvažnijih (gardijskih) brigada* (Vreme); Tamo je već pri kraju promocija *četiriju knjiga* među kojima je i moja; pita me Ivan Čolović o ovoj tužnoj fazi Srbije, tražeći da objasnim tvrdnju da Ovo u čemu živimo „još nema ime” (Vreme); Pozivajući se na zvanične izveštaje *četiriju nastavnika iz Niša i jednog iz Ivanjice*, Rajčić je poentirao da je na igralištu bilo „šezdesetoro gole dece” i, kako već red nalaže, zatražio odgovornost nadležnog ministarstva i rukovodilaca letnjeg kampa (Vreme); Osim rata *četiriju infracrvenih ruža*, Lagije, Bezansno, Glikštajn i I, imamo i rat ružičastih ruža: socijalisti, lijevi radikali i pristaše Ševenmana, koga podržava i jedan dio desnog političkog spektra, poglavito onaj koji se sjeća generala De Gola, no koji u posljednje vrijeme bilježi pad popularnosti; zatim rat dviju zelenih ruža: Mamer i Lepaž, rat bijelih ruža: Širak, Bajru, Madlen, Kristin Buten, Žan San-Žos, te još bratoubilački brat dvojice ultrabijelih: Le Pen i Bruno Megre (Vreme); Znam da neću biti ozbiljno shvaćen, ali ovo se mora reći: rušenje *četiriju bespravno podignutih objekata* na Trgu pobjede u Zemunu, u zakonom najstrože zaštićenoj zoni proglašenoj spomenikom kulture i važnim toposom arhitektonskog nasleđa ovog pitomog sremskog grada, po svom je simboličkom naboju najjači gest postmiloševićevskih vlasti u Srbiji posle pritvaranja Radeta Markovića i Mihalja Kertes! (Vreme).

Овде изложена грађа деклинираних облика бројева омогућује и да се провери тврдња о превласти облика за женски род. Може се са сигурношћу рећи да је потврђена, јер и летимичним погледом на грађу није тешко закључити да преко 90% примера чине они у којима су бројеви *два, три и четири* употребљени у служби квантификатора уз именице женског рода. Углавном се, и то треба напоменути, срећу именице типа: *земља, држава, сирана, сиранка, инститиуција*, бригада – дакле, махом из дневнополитичке сфере. Чини се да су овакве конструкције донекле у језику устаљене (попут блокираних фраза) и није искључено да се за њима посеже пре по извесном аутоматизму неголи према стварном језичком осећању. С друге стране, именица мушког/средњег рода је свега неколико (парламент, пројекат) и то за означавање неживог, када је замена алтернативним обликом именице на *-ица* онемогућена.

2.2. Датив

Датив је у нашој грађи потврђен искључиво у беспредлошкој употреби и тада је, по правилу, употреба деклинираних форми бројева нужна будући да се граматичке информације не могу пренети на предлог. И у дативу бројчано претежу потврде за број *два* (13), док их је за *три* (14) и *четири* (15) мање – потоње су и у овом случају ексцерпирани из недељника *Време*:

(13) Ova nagrada se od 1995. svake godine dodeljuje *dvema* ličnostima za unapređenje ljudskih prava, razvoj interkulturnog dijaloga (Novosti); Inače, oko tridesetak studenata Fakulteta primenjenih umetnosti provelo je noć između četvrtka i petka štrajkujući glađu ispred Ministarstva prosvete i nauke, a *dvema* devojkaма je u petak pozlilo pa je intervenisala i Hitna pomoć (Novosti); Prebrojano je 5994 jedinki koje pripadaju *dvadeset i dvema* vrstama *ptica* vodenih staništa (Vreme);

(14) Zbornik sadrži dvanaest priloga autora koji pripadaju *trima* generacijama proučavalaca srpske književnosti. (Novosti); Profesorka Julija Sekulić i mentor *trima* učenicама u ovom projektu, istakla je da je „Menta-eko” dobio najviše ocene i za biznis ideju i izradu samog projekta, kao i za prezentaciju njenih učenica (Novosti);

(15) Toma Nikolić bi ušao u koaliciju sa Tadićem ako Tadić ostane privržen *svim* četirma stubovima naše spoljne politike (Vreme).

Сви наведени примери сем последњег и овде су у женском роду.

2.3. Инструментал

Недеклиниране форме брoјева у облицима инструментала са предлогом бележене су са брoјевима *два* (16), *три* (17) и *четири* (18):

(16) Ako se radi *sa dve* grupe [→ *sa* dvema grupama] pacijenata, od kojih jedna prima samo hemoterapiju, a druga i vakcinu, i ispostavi se da su rezultati jako ubedljivi, onda to praktično ima i registracioni značaj (Novosti); Ovaj pečat ne koristimo tri godine, a koliko je ovo dečja igra pokazuje i to da su predmeti meteorologija i teorija elementarnih čestica *sa dva* odvojena smera [→ *sa* dvama odvojenim smerovima], iako je on naveo oba među položenim (Blic); Listić *sa* jednom, *dve* ili *tri* jezičke varijante [→ *sa* dvema ili trima jezičkim varijantama] biće odštampan u formatu A-4, a *sa* četiri ili pet jezičkih varijanti u formatu A-3 (Blic); Južnoafrički poligamni predsednik Džeјkob Zuma (70) oženio se po šesti put, a status četvrte supruge, pošto *sa dve* [→ *sa* dvema] više nije u braku, dobila je njegova dugogodišnja devojka Bongі Ngema, prenose svetske agencije (Blic); Naredne večeri u Sava centru gostuje Holandski plesni teatar iz Haga *sa dve* postavke [→ *sa* dvema postavkama] koje, po londonskom „Tajmsu”, „oduzimaju dah tehničkom perfekcijom i vizuelnim efektima” (...) (Novosti); На ову скупоћу, биће то нешто ужа аутострада, признаде Борис. За сада, само *sa две* траке [→ *sa* dvema тракама] (Политика); Србија је земља *sa два* царинска система [→ *sa* dvama царинским системима], што није реткост у свету и не прејудуцира да је неко држава (Политика); „Следи наше гостовање *sa две* представе [→ *sa* dvema представама] на 57. Стеријином позорју у Новом Саду (Политика); Крајем априла у госте нам стиже позориште „Костолањи Деје” из Суботице *sa три* представе [→ *sa* trima представама] у режији Андраша Урбана, а потом Загребачко казалиште младих, са представом „Писмо Хајнеру Милеру” у режији Бојана Ђорђева (Политика);

(17) „Ludak koji hoda” Johana Ingera na muziku Morisa Ravela i Arvoa Parta, komična je postavka sa ozbiljnim podtekstom – dramatična avantura *o tri žene* [→ na dvema stranicama] (...) (Novosti); До краја ове етапе биће уређено 745 километара канала и за тај посао ресорно министарство склопило је уговоре *са три јавна предузећа* [→ са трима јавним предузећима] – „Водама Војводине”, „Београдводама” и „Србијаводама” (Политика); Nedugo nakon dečaka sa šest nogu, u Pakistanu je ovih dana rođena i devojčica *sa tri ruke* [→ sa trima rukama] (Blic); Три године касније у Кану на једном броду, позвао ме је неко и када сам се окренуо, видео сам Швајцинегера *са три девојке* [→ са трима девојкама] (Политика);

(18) Јула 2007. у болници Lebovakkomo код Polkvanea у Јужноафричкој Republici рођено је дете *са четри ноге* [→ са четирма ногамa] (Blic).

Појаву скамењеног акузатива забележили смо и у устаљеним изразима типа:

(19) То је и *мач са две оштрице*, зато што onemogućava оно што би рад у неком ателјеу омогућавао – много више комфора, лакше баратанје великим форматима, простор за кучање, сечење... али неки су компромиси неопходни – објашњава Дуњић (Novosti); Дуели могу бити и *мач са две оштрице*, јер се понекад претворе у препуцавање, због чега људи изгубе жељу да их гледају (Политика).

Како би се избегла употреба деклиниране форме одговарајућег броја чак се и инструменталне беспредлошке форме трансформишу у предлошко-падежне спојеве, при чему долази до ширења форми социјатива у домен употребе оруђника и слабљења јасних морфосинтаксичких и семантичких граница међу њима (што је огрешење о морфолошку норму):

(20) Извршни одбор САНУ није потврдио одлуку да се познато дело на енглеском, допуњено *са два некада избачена поглавља* [→двaма некада избаченим поглављима], пошаље иностраним библиотекама (Политика); Aleksandar i Filip su bili погођени *са два метка* [→двaма мeцима], Cvetančo sa tri, a Kire sa pet (Novosti); Богдан Павловић, сликар са сталном адресом у Паризу, представља се ових дана београдској публици *са две изложбе* [→двeма изложбама] (Novosti); Aleksandar i Filip su bili погођени *са два метка* [→двaма мeцима], Cvetančo sa tri, a Kire sa pet (Novosti); Суђење Savi Miloševiću (82) пред Okružnim sudom у Bijeljini због оптужбе да је 8. јуна прошле године, у дворишту породичне куће *са два хика* [→двaма хицима] из „krateža” usmrtio sina Stevana (58), у четвртак је одложено за 15. мај када ће uslediti завршне речи туžилаштва и одbrane (Novosti);

(21) Београд се може похвалити *са три реке* [→трима рекaма], 180 потока и десетак језера која ће се видети у овом филму – Savsko jezero, Taložnik, Ada Safari, Rakina bara, Duboki potok, Nova i stara Očaga, Markovačko jezero, Rabrovačko jezero, Trešnja, Bela reka, Pariguz i mala Topčiderska jezera. Можда у Београду има и неких других језера која се у књигама и

enciklopedijama ne pominju (Novosti); Сада ова издавачка кућа располаже са *три књижаре* [→trima knjižarama] у Београду и једном на Копаонику (Novosti); Desetak siledžija iz Banjaluke i Laktaša došlo je *са три аутомобила* [→trima automobilima] пред кућу Момчила Петковића, у место Чардачани код Лакташа, где су грешком напали чланове тог домаћинства, али су чудним обртом ситуације добили прописне батине од његовог сина, који је оцу прiskoчио у помоћ! (Novosti).

Но, у истом морфосинтаксичком окружењу забележили смо и потврде са бројем у облику инструментала без предлога, којих има знатно мање него претходно наведених:

(22) *Dvama pogocima*, drugim u nadoknadi vremena, doneo je tri boda Birminghamu protiv Ipsviča (2:1) i doveo „plavce” na mali zaostatak za klubovima koji su u zoni plej-ofa za popunu Premijer lige (Novosti); Tada nisam znala da je Šimborska već odigrala ulogu koja joj je zadata, *dvema zbirkaма*, Zato živimo (1952) i Pitanja postavljana sebi (1954). Zirkama koje kasnije nije unosila u svoje izabrane pesme (Novosti); Elem, *prvim dvema knjigama* (Poslednja šansa i Sadržaj šupljine) Kecmanović jedva da je iskoračio iz anonimnosti, roman Feliks (v. Vreme br. 891) već je doživeo vrlo solidnu recepciju, no nakon prave eksplozije Topa nije baš lako ponuditi nešto novo i preživeti, s obzirom na hiperinflaciju očekivanja (Vreme); Тулуз Лотрек је на изложби у Албертини представљен серијом породичних портрета (угљен и уље на картону), *двема циркуским сценама* израђеним мешаном техником, али и са неколико лако препознатљивих женских портрета и актова (Политика);

(23) Crna Trava je iste godine, na primer, imala samo šest prinova, a cela opština trenutno može da se pohvali *trima trudnicama* (Novosti).

Употреба деклинираног броја у комбинацији са предлогом забележена је у двама примерима:

(24) Do utorka je pronađeno pet smrznutih osoba, a *за двема* se još traga (Vreme); ABC objasnio kako su se njegovi stavovi oko tog pitanja menjali s godinama, delimično podsticani kroz razgovore s prijateljima koji su homoseksualci, kao i kroz razgovore *са* suprugom i *двема кћеркама* (Novosti).

Само је један пример инструментала квантификоване именице у мушком роду, све остале су женског.

2.4. Локатив

Недеклинирани облици локатива у грађи су бројни, јер се локатив по правилу употребљава са предлозима, што је језичка ситуација која погодује продору недеклинираних форми. У споју предлог + скамењени локатив бележен је и број *два* (25), и број *три* (26) и број *четири* (27):

(25) У *два вагона* [→ у двама вагонима] играчи, у два сценографија (Политика); Како су рекли у „*Фијату*”, модел „500Л” ће се производити у *две бензинске верзије* [→ у двама бензинским верзијама] и једној са дизел мотором (Политика); Економска наука каже да рецесија почиње уколико је БДП у паду узастопно у *два тромесеца* [→ у двама тромесечјима] (Политика); У *два судара* [→ у двама сударима] у Мексико погинуло 44, а 36 путника повређено (Blic); Долazили би на дан-два и за то време у *два града* [→ у двама градовима], скоро по правилу, урадили неколико провала (Blic); После смрти супруга и првог сина, живели су у *две спојене куће* [→ у двама спојеним кућама] (Novosti); УРОШ Петровић (30) и Марко Курило (26) који су пре три дана ухапшени због сумње да су припадници криминалне групе која је у *две одвојене плjaчке* [→ у двама одвојеним плjaчкама] транспорта новца фирме “Sekuritas” отела више од 100 милиона динара, о овим оптужбама изјасниће се 18. Априла (Novosti); Иако у *две боје* [→ у двама бојама], због раздвојености пута делова њене територије у ЕУ, Србија је на мапи ЕК представљена у целини (Novosti); Наркотици су пронађени у *две кесе* [→ у двама кесема] у једном кафићу у северном делу Косовске Митровице, истиче се у саопштењу и додаје да су четворика оsumњичених Срба одлуком тужиоца послати у притвор (Novosti); Иако се предизборна кампања захуктава, а министри уvelико шpartају Србијом, светла у *два кабинета* [→ у двама кабинетима], на трећем и четвртном sprату зграде Владе у Немањиној 11, свакога дана горе до дубоко у ноћ (Novosti); Министар Ковачевић на *две конференције* [→ на двама конференцијима] поручио - енергетика огромна шанса (Novosti); На *две локације* [→ на двама локацијима] пронађени су и одузети једно аутоматско оружје и један пиштољ за које се сумња да су употребљени током пучњаве (Novosti); Reporter „Sandej tajmsa” на *две странice* [→ на двама страницама] beleži utiske sa putovanja po „istorijski najturbulentnijem regionu Evrope” (Novosti); „Магда” је књига поезије која говори о *два љола* [→ о двама половима] патње (Политика); Неверна супруга је после доживљене несреће у коми, на умору, он који за женину неверу, наравно, последњи сазна треба да се брине о *две ћерке* [→ о двама ћеркама] од којих се, затрпан послом, отуђио, а ту су и женини родитељи, пријатељи и његова фамилија која тражи и свој део наследног колача... (Политика); Kulturа дијалога наставља да негује програм „Vrelo”, а као повод за дискусију о *две различите* [→ о двама различитим], али актуелне теме послужиле холандски и хрватски документарци (...) (Novosti);

(26) Куповали су количине од по 200 килограма и складиштили их у *три луксузно опремљене куће* [→ у трима луксузно опремљеним кућама] (Novosti); Од 3.200 запослених у нишком здравству у штрајку је 2.500 лекара и медицинских техничара okupljenih у *три синдиката* [→ у трима синдикатима] (Novosti); Тако важи за човека који живи у *три века* [→ у трима вековима] (Blic); У *три случаја* [→ у трима случајевима] коментари на нацрт били су доступни на интернету, а у 14 такви коментари су били на располагању у самом органу који је расправу спроводио (Политика); На референдум у *три општинама* [→ у трима општинама] на северу Косова у уторак и данас до подне изашао је 61 одсто бирача, а у Лепосавићу, где се само данас одржава, 25 одсто, саопштила је референдумска комисија (Политика); Више стотина Срба prisustvovalo је, у *три храма* [→ у трима храмовима] Српске православне цркве у Већу, првој ponoћној литургији (Novosti); Јавне набавке у *три предузећа* [→

u trima preduzećima] na teritoriji Kosova i Metohije (Blic); Емилија је данас присутна чак *na три сцене* [→ на трима сценама] (Политика); Pretres је започет *na tri adrese* [→ на трима адресама] i, како незванично saznajemo, jedna od stvari koja se traži je – novac! (Novosti); Zato danas poslodavac, umesto *na tri mesta* [→ на трима местима], svog radnika prijavљује samo na jednom, bilo u RZZO ili RF PIO, i popunjava samo jedan obrazac (Novosti);

(27) Rusija i Kina su od 2005. godine zajedno učestovale *u četiri vojne vežbe* [→ u četirma vojnim vežbama], a u nekima od njih su učestvovalе i druge zemlje. (Novosti); Presreтачи bi bili postepeno unapređivani *u četiri faze* [→ u četirma fazama], a kulminaciju bi dostigli 2020. sa novijim verzijama koje su još u razvoju i koje će, како tvrdи administracija, moći да štite i Evropu i SAD (Novosti); Култна комедија Душана Ковачевића „Радован Трећи“, настала у копродукцији Новог позоришта Вилах и Позоришта ШОУвинисти, и изведена је у бечком „Драјраум анатоми театру“ у *четири шермина* [→ у четирма терминима] – 15, 16, 17. и 18 марта (Политика); Компанија је власник brendova Kalearo, Telefunken, Kvantum, Diesis и posluje *u četiri fabrike* [→ u četirma fabrikama] – u Italiji, Slovačkoj i Tunisu (Blic); Pokazalo se da nikakvi stihovi nisu isključeni из „Posvete“, да је „Posveta“ sadržinski skladna celina sastavljena od pet nejednakih strofa по броју стихова, а које су *na četiri mesta* [→ на четирма местима] razdvojene istobrojnim grupama tačaka (Novosti).

У устаљеним изразима недеклиниране форме су очекиване:

(28) Na fotografijama koje је данас objavio dnevnik из Los Andelesa, vide se vojnici 82. Vazдушне divizije, koji су *u dva navrata* došli u policijsku stanicu u provinciji Zabol, да би uzeli otiske sa ostataka tela bombaša samoubica (Blic); Supруга nekadašnjeg predsednika SR Jugoslavije Mira Marković oseća veliku nostalgiju i ima želju да се vrati u Srbiju, али не може zbog toga što joj овде nije garantovana bezbednost – rekao је u уторак издavaч njene nove knjige Hadži Dragan Antić, на promociji knjige *u dva toma* „Destierrada e imperdida 1 i 2“;

(29) Baletska groteska Milojevića, „Sobareva metla“ је pisana по nadrealističkom tekstu Marka Ristića, dok је Radićeva burleskna ljubavna igra *u tri slike* zamišljena као parodija romantičarske ljubavi (Novosti).

Појава непромењених бројева *два* (4), *три* (5) и *четири* (6) бележена је и када се уз њих у конструкцијама са предлогом нађе још нека реч у служби атрибута, која такође остаје непромењена:

(30) Bilo би добро početi са pisanjem diplomskih radova i disertacija на fakultetima žurnalistike са temom „Američka štampa о Rusiji *u poslednje dve decenije*“ [→ u poslednjim dvema decenijama] (Novosti); U narednih nekoliko meseci, 108 kamera useliće се u kabinete где се održavaju sastanci odbora (trenutno postoje *u samo dva* [→ u samo dvama]) i hodnike u svim delovima zdanja, али i u salone u kojima се sastaju razne delegacije (Novosti); Francuski predsednik Nikola Sarkozy изјавио је данас да је Srbija много

propatila *u poslednje dve decenije* [→ u poslednjim dvema decenijama] i da bi bila istorijska nepravda da joj je uskraćena evropska perspektiva (Novosti); Zbog unutarpartijskih izbora koji se očekuju *u ove dve organizacije* [→ u ovim dvema organizacijama] u narednom periodu, donošenje odluke je odloženo za oktobar – kaže, za "Novosti", Nataša Gaćeša, internacionalna sekretarka SPS (Novosti); Zbog odjeka eksplozija jutros oko osam časova po lokalnom vremenu veliki broj građana je pozvao policijske službe *u te dve američke savezne države* [→ u tim dvema američkim savezним državama] (Blic); "Mi smo na određeni način promoteri regionalne saradnje i za nas su ključni odnosi sa BiH, Crnom Gorom i naravno Hrvatskom, imajući u vidu pomešanost naroda *u ove tri države* [→ u ovim trima državama]", rekao je Dačić (Blic); *U ove dve ĩартије* [→ u ovim dvema партијама] јуче нико није био расположен да коментарише ову Кркобабићеву намеру (Политика); *У ове две банке* [→ у овим двема банкама] јуче нису хтели да коментаришу казне које им је изрекла НБС (Политика); Nekoliko meseci kasnije Mileva je ostavila supruga i zajedno *sa njihova dva sina* [→ sa njihovim dvama sinovima] odselila se iz Berlina u Ciriћ, da bi se nakon pet godina konačno razveli (Blic);

(31) I dok u ministarstvima finansija, rada i socijalne politike, pa i u Penzijskom fondu, još nisu čuli ovu „lošu vest”, *u sve tri institucije* [→ u svim trima institucijama], doduše nezvanično, tvrde da radnici „neće biti u nikakvom problemu jer im se već stečena prava neće oduzimati” (Novosti);

(32) Sam predlog za nosioca liste podrazumeva kandidaturu za predsednika pokrajinske vlade, a isključivo za tu poziciju i vezujem svoju političku ambiciju *u naredne četiri godine* [→ u narednim četirma godinama] – rekao je Pajtić „Novostima” (Novosti); Uveren sam da do krupnijih promena u Vladi Srbije neće doći nakon izbora, kao što sam uveren i da su naši građani prepoznali to što se *u ove četiri godine* [→ u ovim četirma godinama], bez obzira na teške ekonomske okolnosti, najviše gradilo (Novosti); Nikolić je rekao da su građani Srbije *u prethodne četiri godine* [→ u prethodnim četirma godinama] živeli kako je vlast htela i obećao da će, ako pobedi na izborima za predsednika Srbije, narod živeti kako građani budu želeli (Blic); Vlada Srbije je *u protekle četiri godine* [→ u proteklim četirma godinama] nastojala da osigura ravnomeran razvoj u čitavoj zemlji (Blic); Da je do toga došlo greškom nekog od članova parlamenta, prizor bi se pojavio *na sva četiri ekrana* [→ na svim četirma ekranima], dodao je Kampi (Novosti).

Да је употреба предлога уз број најчешће довољна да се саопште граматичке информације и оствари семантичка прозирност синтагме, показује малобројност конструкција са предлогом и бројем у одговарајућем падежном облику:

(33) Пошто је Тадић у среду саопштио да није оптимиста поводом кандидатуре, због нереалних захтева Приштине и застоја у бриселском дијалогу, данас је *о њим двама њовезаним њемама* телефоном разговарао са Ештоновом (Политика);

(34) У Grчкој и Šпанији, suočеним, као и Италија, са највећом кризом у еврозони, уједно *trima južnoevropskim zemljama* које су у исто време добиле нове премијере, реформе се одвијају готово по идентичном сценарију (Novosti);

(35) Мрски закон о *četirma polarnim gumama* преполовио је на две гуме те прибавио себи и својој испоставља се бесмртној партији општенародну симпатију и благодарност (Vreme).

И овде су број и квантификована именица у свим примерима у женском роду.

3. ДИСКУСИЈА И ЗАКЉУЧАК

Спроведена анализа показала је да је деклинабилност брoјева *два*, *шри* и *четири*, судећи по приликама у публицистичком стилу, у српском језику сужена. Тежња ка остваривању економичности у језику, аналошки процеси (угледање према брoјевима од *дџи* па навише, прилозима), присуство конкурентних облика у мушком/средњем роду и сл. утицали су на упрошћавање њихове парадигме. Сматрамо, такође, иако се о томе у радовима о овој тематици не говори експлицитно, да овде може бити речи и о појави која је део аналитичких тенденција на територији на којој се говори српски(м) језик(ом). Упрошћавања именског система свођењем компликованијих модела деклинације на простије, стапање више различитих парадигми у једну посредством аналошких ширења бројчано доминантнијих категорија, образовање синкретизма, тј. парова падежа у једнини и множини и сл. у српском језику дешава се од самих његових почетака и део је поменутих еволутивних токова. Сходно томе, није необично да се једна категорија унутар језика, која иначе обухвата мали број језичких елемената, уклони њиховим припајањем бројнијој класи речи, тј. морфолошкој категорији.

Анализом примера утврдили смо да је највише забележених потврда за генитив, потом за инструментал и локатив, а најмање их је у дативу. Показало се унутар сваке од издвојених падежних категорија да се у спојевима са предлогом готово по правилу употребљава недеклинирани број, јер је предлог носилац граматичких информација. У беспредлошкој употреби деклинирани брoјеви најчешће су бележени у генитиву, а потом у дативу. Појава више примера за датив је очекивана, имајући у виду да се овај падеж употребљава увек без предлога, те тако не постоји могућност преношења службе исказивања граматичких информација на њега¹⁶. Примера за инструментал је свега неколико, а исто је и у локативу. Потврђена је претпоставка да деклинацију најбоље чува број *два*, а *шри* се ређе среће у косим падежима. Примери

16 Чак и у говорима са аналитичком деклинацијом (призренско-тимочка зона), у којима су се парадигме именица и брoјева потпуно редуковале, најдуже је опстајао или опстаје управо датив без предлога. И то из истих разлога које смо навели а које га чувају и при употреби брoјева.

из нашега рада нису меродавни за (пр)оцену системског статуса броја *четири*, јер својим процентуалним уделом могу пружити лажну слику о његовој фреквентности. Наиме, примери које смо овде изложили дају привид да су његове деклиниране форме у публицистичком стилу потпуно уобичајене. Да то није тако говори чињеница да су сви примери са бројем четири пронађени у недељнику *Време*, који, као што смо већ поменули, излази у ширим временским размацима од осталих часописа које смо користили као изворе, те као такав оставља могућност детаљнијих лекторских интервенција. И, на крају, занимљив је, и за нас неочекиван закључак о апсолутној превласти облика женског рода. У свим издвојеним подгрупама бројеви и именице које квантификују су у преко деведесет процената женског рода. Мали број потврда за мушки род се у целини уклапају у категорију неживо. Ово свакако потврђује претпоставку о експанзивном ширењу бројних именица на *-ица* мушкога/средњега рода са значењем живог у домен употребе бројева.

Извори

- Блиц: <https://www.blic.rs/>
Време: <https://vreme.com/>
Новости: <https://www.novosti.rs/c>
Политика: <https://www.politika.rs/scc>

Литература

- Белић 2006: А. Белић, Историја српског језика, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2006.
- Зељић 2014: Г. Зељић, Бројеви као врста речи у граматичким уџбеницима за средњу школу, Београд; *Иновације у настави* XXVII, 2014/1, Београд, 42–54.
- Зељић 2016: Г. Зељић, *Морфолошко-семантичке карактеристике бројева у српском језику*, Београд: Универзитет у Београду, Учитељски факултет, 2016.
- Ивић и др. 2007: П. Ивић, И. Клајн, М. Пешикан, Б. Брборић, *Српски језички љиручник*, Београд: Београдска књига, 2007.
- Јовановић и Шћепановић 2009: Ј. Јовановић, М. Шћепановић, О бројевима 'два', 'оба', 'три' и 'четири' у српском језику, Београд: *Српски језик*, 14/1-2, год. IV, Београд, 275–305.
- Краљевић 1976: Г. Краљевић, Деклинабилност и индеклинабилност бројева два, три, четири, Београд: *Наш језик* XXII, св. 1-2, Београд, 43–52.
- Кузмић 2008: В. Kuzmić. *Deklinacija brojeva dva, oba, tri i četiri u čakavskim pravnim tekstovima od 16. do 18. Stoljeća. Croatica et Slavica Iadertina*. Vol.3 No.3. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=29855, 9–29.
- Маретић 1899: Т. Maretić, *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Štampa I naklada knjižare L. Hartmana, 1899.
- Марковић 1951: С. Марковић, О променљивости броја два, Београд: *Наш језик* II, св. 5-6, Београд, 155–161.
- Мразовић и Вукадиновић 2009: Р. Mrazović, Z. Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*: Novi Sad – Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009.

- Николић 1976: М. Николић, Променљивост бројева 2–4 у штокавским говорима, Београд: *Наш језик*, XXII, св. 1-2, Београд, 52–56.
- Пешикан и др. 2010: М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурца, *Правопис српског језика. Измењено и допуњено издање*, Нови Сад: Матица Српска, 2010.
- Пипер и Клајн 2013: П. Пипер, И. Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска, 2013.
- Радовић Тешић 1976: М. Радовић Тешић, Неки подаци и ставови о променљивости бројева, Београд: *Наш језик*, XXII, св. 1-2, Београд, 56–63.
- Рогић 1955: Р. Rogić. Deklinacija brojeva dva, obadva, tri, četiri. *Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*. <http://hrcak.srce.hr/file/86279>, 138–141.
- Симић 1996: Р. Симић, *Српска граматика за средње школе*, Београд: МХ Актуел, 1996.
- Станић 1953: М. Станић, О облицима двома, двема и двјема, Београд: *Наш језик*, IV, св. 9-10, Београд, 329–334.
- Станојчић и Поповић 1992: Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Граматика српског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1992.
- Стевановић 1986: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма)*, Београд: Научна књига, 1986.
- Стефановић 2015: А. Стефановић, Нормирање и употреба бројева у Вуковим и Даничићевим радовима у односу на стање у савременом српском језику, Београд: *НССуВД*, 42/1, Београд, 229–237.
- Хам 1956: Ј. Hamm. Promjena brojeva 2, 3 i 4. *Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*. <http://hrcak.srce.hr/file/102015>, 9–14.

Војана М. Veljović Popović / DECLINABILITY OF THE NUMBERS TWO, THREE, AND FOUR IN THE SERBIAN LANGUAGE

Summary / In this paper, through an analysis of a corpus consisting of examples excerpted from the language of Serbian daily newspapers, an attempt is made to determine the degree of declinability of the numbers *two*, *three*, and *four*. This is a morphological category that has undergone significant restructuring throughout the historical development of the Serbian language. Its evolution has led to the simplification of paradigms and their reduction to individual declined forms, which are represented to varying degrees both across different functional styles of the Serbian language and in its regional varieties, i.e., dialects and vernaculars.

This paper offers insight into the linguistic situation characteristic of the journalistic functional style, with the understanding that the conclusions reached through the analysis can generally be considered valid for the Serbian standard language and its diasystem as a whole. The general conclusion is that in the category of the number *four*, simplification is most pronounced - the paradigm has been reduced to only two declined forms, which are rarely used; the situation is similar with the number *three*, although its declined forms appear somewhat more frequently; whereas the number *two* has a more stable paradigm, and this morphological category displays a higher degree of vitality in actual usage.

Keywords: morphology, declension, numbers two, three, four, journalistic functional style.

Примљен: 9. 12. 2025.

Прихваћен јануара 2026.